

تروریسم کشاورزی چیست؟

غذا به مثابه سلاح

دکتر آراسب دباغ مقدم، متخصص مواد غذایی

هدف پدافند غیر عامل این است که وقتی اتفاق غیر مترقبه‌ای برای کشور می‌افتد، وارد عمل شود. عامل این اتفاق یا می‌تواند طبیعت باشد یا خدای ناکرده دشمن. در این صورت پدافند اقدام‌هایی انجام می‌دهد که کارها تداوم داشته باشد و هیچ فعالیتی متوقف نشود و منابع اصلی کشور آسیب نبینند. این منابع می‌توانند منابع آب، غذا، انرژی و... باشند. علاوه بر اینها، تلفات انسانی به حداقل برسند. عنوان «غیر عامل» هم بدین معنی است که در رسیدن به این اهداف، فرار نیست از سلاح و مهمات استفاده شود و این خود مردم هستند که با تدبیرهایی که از قبل یا در حین آن واقعه اندیشیده می‌شوند، باعث می‌شوند مشکلی پیش نیاید و اتفاقی که افتاده، کمترین آسیب را به روند زندگی جاری شان بزند. اقدام‌هایی هم در بحث غذا انجام می‌شوند. یکی از مسائل مطرح در چنین مواقعی، امنیت غذایی است.

امنیت غذایی به معنای تامین غذای سالم برای همه افراد در همه زمان‌هاست؛ چه از نظر دسترسی فیزیکی و چه از نظر دسترسی اقتصادی. تدابیر مختلفی برای امنیت غذایی اندیشیده می‌شود مانند ذخیره مواد غذایی استراتژیک برای کشور. معمولاً بیشتر کشورها چنین ذخیره‌ای را با توجه به شرایط کشورشان برای ۳ تا ۶ ماه دارند تا اگر ناگهان کشور در معرض خطر یا سانحه‌ای قرار گرفت، مردم آسیب نبینند. مثلاً اگر روزی ناگهان واردات گندم به کشور ما متوقف شد، از فردا کار نانوايي‌ها تعطیل نشود. در ایران، کالاهای استراتژیک ذخایری در کشور دارند و بحث اینکه چه کالاهایی ذخیره‌سازی شوند، سردخانه‌ها و انبارها و سیلوها چگونه باشند و در چه مکان‌هایی واقع شوند، پراکنده‌گی شان چگونه باشد چند نفر و در چه حد از آنها اطلاع داشته باشند و چه کسانی بدانند این ذخایر وجود دارند و میزان شان چقدر است، جزو مباحث پدافند غیر عامل است. هویت افرادی که به این مراکز وارد و از آن

خارج می‌شوند هم از نظر امنیتی باید معلوم باشد و اینکه اصلاً چه کسانی باید از سیلوها و انبارهای اصلی یک شهر اطلاع و به آن دسترسی داشته باشند.

تروریسم کشاورزی

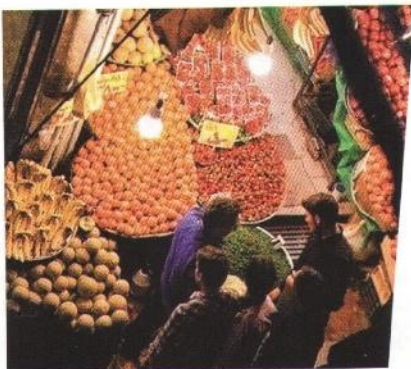
یکی از مباحث پایهای در پدافند غیر عامل تروریسم کشاورزی است. تروریسم به معنای تهدید است، تهدیدی که الزاماً هدفش کشتن یک فرد نیست. شاید بیشتر هدف ایجاد رعب و وحشت باشد. خود کلمه ترور به معنای ایجاد رعب و وحشت است و دشمن با این اقدام می‌خواهد ایجاد رعب و وحشت کند تا نظام‌های اجتماع را از هم گسیخته کند. حالا وقتی هدف فرآورده‌های کشاورزی (محصولات کشاورزی و دامی) شود، به آن اگر تروریسم یا تروریسم کشاورزی می‌گویند.

همان‌طور که می‌دانید پایه تولید غذا در دنیا کشاورزی است. کشاورزی هم شامل محصولات گیاهی می‌شود و هم محصولاتی دامی. تروریسم کشاورزی به بحث تروریسمی می‌پردازد که این محصولات را تهدید می‌کند. برای روشن شدن موضوع مثالی می‌زنم: فرض کنید بیماری دامی‌ای در کشور شیوع پیدا می‌کند که منشأ داخلی ندارد و هیچ نشانه‌ای از اینکه قبلاً در کشور ما وجود داشته باشد هم نیست، در این صورت این شک برانگیز می‌شود که احتمالاً افرادی و ویروسی را به نوعی وارد کشور کرده‌اند و جمعیت دامی کشور را تهدید می‌کنند. این اتفاق در مورد محصولات کشاورزی و آبزیان هم ممکن است بیفتد کم‌اینکه چندی پیش در خلیج فارس بحث کشند سرخ پیش آمد که جلبک قرمزی بود که با مصرف اکسیژن آب، باعث تلفات آبزیان زیادی شد. همان موقع یکی از حدس‌هایی که مطرح شد، این بود که آمریکایی‌ها با کشتی‌های خود به عمد آن را وارد آب‌های خلیج فارس کرده‌اند.

تروریسم کشاورزی لایه لایه و پیچیده

بحث تروریسم کشاورزی بسیار گسترده و پیچیده است حتی پیچیده‌تر از تروریسم زیستی زیرا در تروریسم زیستی، دید بیشتر افراد این است که یک میکروب آلوده در فضایی پخش

شود و نفراتی هم از بین بروند اما تروریسم کشاورزی خیلی پایه‌ای تر محسوب می‌شود و می‌تواند محصولات کشاورزی مسأله‌دار در معرض خطر قرار دهد و جمعیت دامی و البته جمعیت انسان‌ها را هم در کنار آن تهدید کند. گاهی هدف دشمنان از این کار، ایجاد بحران در فضای یک کشور است. چون یکی از راه‌های این کار، ایجاد کمبود غذایی است. شاهد بودیم ۲ سال پیش وقتی بحث کمبود مرغ مطرح شد، چه صف‌هایی تشکیل شد و راست یا دروغ حتی در این صف‌ها انسان‌هایی جان خود را از دست دادند. پس دشمن فقط به دنبال این نیست که یکی را مریض کند و بکشد و خیلی راحت می‌توان با تروریسم کشاورزی در کشوری بحرانی درست کرد. در مورد همین بحث مرغ، ماندن چند کشتی حامل نهاده‌های دام و طیور، باعث ایجاد بحران مرغ در کشور شد و هیچ کس فکر نمی‌کرد مردم بریزند و صف‌های کیلومتری برای خرید مرغ ببندند. بعد از آن هم بحران کره ایجاد شد. ادامه این بحران‌ها در کشورها می‌تواند نارضایتی عمومی ایجاد کند، نظام‌های اجتماعی را به هم بریزد و اعتراض‌های مردمی را به دنبال داشته باشد. پس برای جلوگیری از بروز این اتفاق‌ها باید اقدام‌هایی انجام گیرد. مثلاً اگر انبارهای مرغ کشور ما پر بود و به اندازه توزیع می‌شد، صف‌های مرغ تشکیل نمی‌شد یا اگر ذخایر کره ما کافی بود، شاید آن اتفاق‌ها نمی‌افتاد. البته نمی‌توان گفت این اتفاق‌ها صد درصد عمدی بوده ولی نمی‌توان این موضوع را نادیده گرفت که گاه، هدف نارضایتی کردن مردم و به بحران کشیدن جامعه است. یکی دیگر از مباحث مطرح، مسموم کردن عمدی مواد غذایی است که سوابقی از آن موجود است مثلاً اینکه از گذشته افرادی به عمد مسموم شده‌اند. وقتی تاریخ را نگاه می‌کنیم، می‌بینیم برخی از امامان (ع) ما با زهر مسموم شده‌اند. بسیاری از افراد دیگر هم بوده‌اند که به نوعی مسموم شده‌اند و از بین رفته‌اند. هنوز هم هر جا مقاماتی در دنیا دور هم جمع می‌شوند، یکی از مباحث‌نگران کنندگان برای مسئولان امنیتی، این است که غذایی که در اختیار آنها قرار می‌گیرد، چطور کنترل شود. این بحث خیلی وسیع است و باید در شماره‌های آینده بیشتر به آنها بپردازیم. ■

مثلث امنیت غذایی

| ترجمه: دکتر فاطمه خالقی |

بنابر تعریف سازمان ملل در سال ۱۹۸۶، امنیت غذایی را دسترسی همه مردم به غذای کافی در تمام اوقات برای داشتن یک جسم سالم می‌دانند. طبق این تعریف، موجود بودن غذا، دسترسی به غذا و پایداری در دریافت غذا ۳ عنصر اصلی هستند.

امنیت غذایی و ایمنی غذاواژه‌هایی مهم و کاربردی هستند که امروزه در اسناد توسعه‌ای به آنها پرداخته شده است و از سوی مسئولان به کار می‌رود. امنیت غذایی به دسترسی همه افراد یک جامعه، در تمام ادوار عمر به غذای کافی و سالم برای داشتن زندگی سالم و فعال گفته می‌شود و درآمد خانوار از عوامل مهم تامین امنیت غذایی در یک نظام اجتماعی است. عامل مهم دیگر در تامین امنیت غذایی جامعه، ذائقه و دانش تغذیه‌ای خانواده‌ها در نحوه تخصیص بودجه برای تهیه بهترین نوع غذای در دسترس و چگونگی تقسیم غذا در خانواده است. امنیت غذایی زمانی تامین می‌شود که سرانه سبد غذایی خانواده به صورت صحیح انتخاب و تهیه، برای افراد خانواده کافی بوده و به صورت صحیح طبخ شود تا عناصر و مواد غذایی سالم و صحیح به سلول‌ها و اندام‌های بدن برسد. برای تامین امنیت غذایی در یک کشور و نظام اجتماعی باید سازمان‌ها و نهادها با هم همکاری داشته باشند و با هماهنگی یک سازمان متولی امنیت غذایی، بر تولید یا واردات مواد و محصولات غذایی، آموزش و تبلیغ و آگاهی‌دادن به جامعه و سیاست‌گذاری‌های کلان اقتصادی نقش ایفا کنند. سازمان متولی امنیت غذایی باید درباره نوع مواد غذایی، میزان و قیمت آنها همیشه مطلع باشد و بررسی کند که همه مردم از نظر فیزیکی به این غذا دسترسی داشته باشند و درآمدشان به قدری باشد که بتوانند این غذا را بخرند. این سازمان در صورت بروز بحران باید زنگ خطر را به صدا درآورد و اندازه‌گیری این امنیت را بر عهده بگیرد.

ایمنی غذایی

ایمنی غذایی یعنی اطمینان از اینکه غذایی که مردم جامعه استفاده می‌کنند به‌طور کامل سالم و فاقد هر گونه آلودگی باشد؛ این آلودگی می‌تواند شامل آلودگی میکروبی، انگلی یا شیمیایی باشد. بررسی‌های علمی

بودن غذا، «دسترسی به غذا» و «پایداری در دریافت غذا» محورهای اصلی این تعریف هستند که «موجود بودن غذا» شامل میزان مواد غذایی در مرزهای ملی از طریق تولید داخلی و واردات مواد غذایی است و مفهوم «دسترسی به غذا» نیز دسترسی فیزیکی و اقتصادی به منابع، جهت تامین اقلام غذایی مورد نیاز جامعه و «پایداری در دریافت غذا»، ثبات و پایداری در دریافت ارزش‌های غذایی مورد نیاز جامعه است. افزایش جمعیت و رشد اقتصادی کشورهای در حال پیشرفت به رشد تقاضای برای غذاچه از لحاظ کمی و چه از لحاظ کیفی منجر خواهد شد. یعنی اینکه تقاضای جهانی از لحاظ مقدار و ماهیت دچار تغییرات عمده خواهد شد.

چشم‌انداز آینده

سازمان فائو طی گزارشی اعلام کرد که برای تامین غذای جمعیت ۹ میلیارد نفری جهان در سال ۲۰۵۰، باید دو برابر میزان کنونی تولید کرد و برای رسیدن به این هدف باید موانعی مانند محدودیت زمین‌های کشاورزی، کمبود آب، قیمت بالای انرژی، افت سرمایه‌گذاری در زمینه تحقیقات کشاورزی و افزایش ضایعات غذایی را در نظر داشت. سازمان فائو با توجه به چشم‌انداز امنیت غذایی قرن ۲۱ جهان مربوط به کمبود مواد غذایی، تولید مواد غذایی را در قرن حاضر با مشکلاتی پیش‌بینی کرده است. از این رو رقابت بر سر زمین‌های کشاورزی و منابع آب، قیمت بالای انرژی و تغییرات آب و هوایی همگی نشان می‌دهد که باید با منابع کمتر، غذای بیشتری برای مردم سر تا سر جهان تولید شود. رشد پایدار در بخش کشاورزی، عاملی حیاتی برای تغذیه جهان در دهه‌های آتی است. ■

منبع: سازمان فائو و سازمان جهانی بهداشت

نشان می‌دهد که در دهه‌های اخیر، گسترش تکنولوژی و افزایش مصرف افزودنی‌ها، آفت‌کش‌ها، آنتی‌بیوتیک‌ها و هورمون‌ها در تولید مواد غذایی در کشورهای در حال پیشرفت، اثر سوء و انکارناپذیری بر سلامت انسان‌ها داشته است. این آلودگی‌ها و بیماری‌ها شامل بروز انواع ناهنجاری‌های مادرزادی و سرطان‌ها به ویژه در کودکان است. براساس آمار، میزان وقوع مسمومیت‌های ناشی از آلودگی غذا در کشورهای در حال پیشرفت بیشتر از کشورهای صنعتی است.

آلودگی مواد غذایی به فلزات سنگین

آلودگی مواد غذایی به فلزات سنگین از جمله سرب و کادمیوم از راه کودهای فسفاته و لجن‌های فاضلابی وارد گیاه و در اثر تغذیه دام‌ها با علوفه آلوده وارد شدن سرب و کادمیوم در شیر، وارد چرخه غذایی انسان می‌شود. این فلزات سمی در ارگان‌های بدن به ویژه کلیه تجمع می‌یابد و در نتیجه باعث نارسایی کلیوی می‌شود. تغذیه با مواد غذایی آلوده به آفلاتوکسین مانند گندم و آرد، پسته، بادام‌زمینی و شیر باعث بروز سرطان کبد در انسان می‌شود. وجود بقایای سموم آلی کلردار که دسته بزرگی از حشره‌کش‌های دفع آفات را تشکیل می‌دهند و از دبریز علیه بیماری مالاریا و نیز آفات و حشرات مورد استفاده قرار می‌گیرند و آلودگی مواد غذایی از طریق مواد شیمیایی در صنایع بسته‌بندی نیز در سال‌های اخیر نگرانی‌هایی را به وجود آورده است.

امنیت غذایی از نگاه بانک جهانی

بانک جهانی، امنیت غذایی را «دسترسی همه مردم در تمام اوقات، به غذای کافی برای داشتن یک زندگی سالم» تعریف می‌کند که این تعریف در کنفرانس رم نیز مورد تأکید همگان قرار گرفت. ۳ عنصر «موجود